

Stefan Tobler

Au fost ani frumoși

Centrul de Cercetare Ecumenică Sibiu – un epilog

Centrul de Cercetare Ecumenică al Universității "Lucian Blaga" din Sibiu nu mai există. Înainte să intru în detalii, trebuie să menționez tot ceea ce a fost bun, care a însemnat enorm pentru mulți oameni în cei 16 ani, printre care mă număr și eu. Mai presus de toate se află recunoștința.

În primul rând mă gândesc la colegii ortodocși, cu care am putut pune bazele și am dezvoltat Centrul. De la bun început a fost gândit ca o instituție cu drepturi egale între parteneri, în ciuda diferențelor numerice majore. Tot ceea ce facem trebuie decis împreună. Astfel am procedat în toți acești ani. Cu toate că reglementările universității nu prevăd o conducere împărțită între doi co-directori, colegii ortodocși și cu mine ne-am înțeles în acest sens și am luat toate deciziile mereu împreună. Responsabilitatea căutării continue după finanțări a căzut în principal pe umerii mei, dar am acceptat aceasta cu înțelegere, deoarece contactele mele cu țările vestice au ușurat o astfel de misiune. De asemenea, mă bucur că a funcționat atât de bine atât de mult timp. Și tot ce a fost lăsat să se dezvolte în acești ani are valoarea sa de durată.

Mă gândesc, mai presus de toate, la angajați și angajate minunați, care și-au desfășurat și își desfășoară activitatea în trecut și acum cu un angajament și profesionalism deosebit. În primul rând vreau să menționez pe Antoaneta Sabău care încă se luptă pentru sănătatea ei. Mă gândesc la cei șase ani alături de participanții la Semestrul Ecumenic, cărora le-am putut prezenta fascinația Transilvaniei ca zonă culturală multiconfesională și mai ales bogăția tradiției ortodoxe. Mă gândesc la partenerii și profesorii invitați care ne-au sprijinit, inspirat și ne-au îmbogățit experiențele. Lista publicațiilor în cele două serii – *Studia Oecumenica* și *Documenta Oecumenica* – este remarcabilă. În mod special mă bucur de revista noastră RES – *Review of Ecumenical Studies Sibiu*, care la ultima evaluare a ministerului din toamna anului 2020 a primit cea mai mare cotare (A), alături de încă o revistă teologică din România. Ar mai fi multe proiecte demne de menționat, dar nu este locul acum.

În primăvara anului 2020, a fost numit un nou decan la Facultatea de Teologie ortodoxă. Cum de se poate distruge atât de mult într-un singur an este încă un mister pentru mine. Certitudinea este că astăzi am devenit dușmanul Bisericii

Ortodoxe, cu care trebuie să lupti cu toate mijloacele și - da – care trebuie defăimat. Scrisori și apeluri telefonice din partea Facultății și a conducerii Bisericii avertizează despre mine ca despre un virus. Sunt un colonialist ecumenic, revizionist, neo-marxist - nu pot fi găsite suficiente descrieri vii, plastice care să arate clar că colaborarea cu mine este contagioasă și că boala mea este una periculoasă. Un grup de oameni cu influență puternică cred în această poveste sau o folosesc pentru a crea o stare de spirit - iar ceilalți sunt tăcuți, trebuie să tacă.

Orice încercare de a mă apăra cu argumente (niciodată cu polemici!) sau de a căuta mediatori a declanșat doar reacții mai dure. Aș fi vrut să vorbesc și să mă explic, dar, în ciuda multiplelor încercări, verbale sau scrise, de a putea prezenta argumentele noastre într-o conversație cu Ierarhul ortodox local, nu am fost niciodată primit în cele șase luni de escaladare a conflictului - un zid (care zid?) îl proteja. În cele din urmă, nu mi-a mai rămas decât să mă retrag din proiectul comun „Centrul de Cercetare Ecumenică” și - cu sprijinul Rectorului - să caut o nouă formă pentru principalele programe actuale. Am găsit o nouă integrare sub umbrela Centrului de Cercetare al Facultății de Istorie.

Cum se poate întâmpla așa ceva? Centrul nostru nu a reprezentat un semn de speranță într-un moment în care ecumenismul a trecut de mult de perioada de glorie? A existat un motiv specific, concret care a declanșat totul. Și există, probabil, cauze mai profunde în spatele acestui fapt, care fac mai ușor de înțeles aceste acțiuni, dar pe care nu le justifică în nici un fel.

Motivul actual. În toamna anului 2019 am depus un proiect de finanțare la Ministerul Educației (mai precis: la UEFISCDI), în cadrul programului de cercetare „Granturi Norvegiene”. Tema propusă a izvorât din experiențele și întrebările care au fost discutate de mai multe ori în echipa Centrului Ecumenic: rolul Bisericii Ortodoxe Române în incluziunea socială a romilor. Am elaborat proiectul împreună cu un partener norvegian, împreună cu preoți ortodocși și experți în asistența socială și din domeniul istoriei. Proiectul își propune să: a) exploreze și să promoveze marele potențial (cu privire la incluziunea romilor) care se află în ancorarea locală a Bisericii Ortodoxe la nivel național; Acesta intenționează să b) folosească cercetarea sociologică pentru a realiza unele studii de caz și pentru a lansa proiecte pilot; și vrea să c) caute să înțeleagă, prin prisma istoriei din ultimii 300 de ani, în ce măsură condițiile istorice împovărătoare și discursul istoric respectiv reprezintă încă o ipotecă asupra incluziunii romilor și, mai mult decât atât, pe ce căi ar putea fi acestea depășite. Ca echipă, am fost și suntem încă convinși că un astfel de proiect poate pune Biserica Ortodoxă într-o lumină foarte pozitivă, în afară de implicarea atât de necesară pentru grupurile de romi defavorizați.

După evaluare, proiectul s-a aflat inițial pe lista de așteptare, dar a primit finanțarea în final la sfârșitul anului 2020 - o sumă mare de bani, de peste un milion de euro. Pașii necesari trebuiau luați în grabă: încheierea contractelor, publicarea posturilor scoase la concurs, coordonarea cu partenerii norvegieni. Posturile au fost ocupate cu cei mai buni candidați într-un proces de candidatură transparent. Toți membrii echipei sunt ortodocși - cu excepția mea ca manager de proiect. Preoții ortodocși au ocupat poziții centrale, fapt care este rar întâlnit în proiectele de cercetare finanțate de guvern, deoarece aceste programe oferă, în general, puțin spațiu pentru teologie.

Nu mă așteptam pentru o clipă să fiu acuzat că mă amestec „din afară” în treburile interne ale Bisericii Ortodoxe. Despre asta a fost vorba în lunile care au urmat. Deodată am fost străinul, veneticul și am devenit treptat dușmanul. Motivul extern al acestor acuzații a fost un punct din planul proiectului, care se referă la perioada feudală a României, în care familiile de romi erau iobagi ai moșierilor și, de asemenea, ai mănăstirilor. Pentru mediere și reconciliere, am propus să ometem această fază a istoriei din proiectul nostru și să creăm o altă funcție pentru un istoric bisericesc care urma să fie numit de Facultatea ortodoxă.

Sugestia mea de mediere a fost ignorată, proiectul nu avea voie să existe. Pentru a-l bloca, a fost suficient să revoce consimțământul dat anterior de Arhiepiscopie pentru ca, în cele din urmă, toți preoții implicați să fie constrânși să se retragă din proiect. O rezoluție solemnă a Sfântului Sinod (23 iulie 2021), în care am onoarea de a fi menționat nominal, a proclamat oficial această interdicție de cooperare la nivel național și, în același timp, a avertizat împotriva altor inițiative ecumenice. Totul trebuie controlat de sus într-un mod strict centralizat.

Îmi pare rău pentru Biserica Ortodoxă. Proiectul ar fi fost o mare oportunitate, iar respingerea cu siguranță nu o pune într-o lumină bună – ca să formulez blând. Întrucât Ministerul dorește neapărat ca proiectul să fie realizat, cercetarea trebuie să se poziționeze acum diferit și să examineze de fapt doar din exterior relația dintre Biserică și romi - tocmai această poziție externă pe care nu am dorit-o nicidecum, dar în care suntem obligați acum să acționăm.

Colaborarea în cadrul Centrului de Cercetare Ecumenică se încheie, fiind parte din daunele colaterale ale acestei situații. Și prin aceasta ne întoarcem la întrebarea pusă mai sus, în ce măsură acest conflict poate avea alte cauze. Desigur, ca persoană direct afectată, mi-am pus această întrebare.

Pe de o parte: am greșit în activitatea mea la Centrul Ecumenic și am deranjat pe unii, astfel încât să nu mai fiu sustenabil? Cu siguranță am făcut greșeli - dar

sunt greșeli atât de neiertabile încât acum totul trebuie să fie dărâmat? Sunt prea implicat personal pentru a putea da un răspuns acum.

Pe de altă parte: Întreaga instituție a „Centrului Ecumenic” a fost poate prea ambițioasă, prea optimistă? Pe multe site-uri web teologice în limba română, „ecumenic” este un cuvânt murdar, peiorativ; prin urmare, chiar și teologii cu minte deschisă îl folosesc adesea numai cu prudență. În toate Bisericile există facțiuni fundamentaliste care se află în creștere. Centrul nostru nu putea rămâne neatins de aceste evoluții. În plus, există o anumită perspectivă asupra cercetării teologice. Teologia protestantă din România a fost întotdeauna strâns legată de Biserică, mai mult decât în cazul majorității facultăților din Germania. Cu toate acestea, avem o anumită înțelegere a cercetării teologice care nu exclude gândirea critică. Punctul de referință pentru selectarea proiectelor, publicațiilor și cererilor de finanțare este calitatea științifică. Acesta este modul în care ne-am pregătit propriile propuneri de cercetare și am câștigat de fapt trei începând cu 2017, și astfel revista RES a câștigat recunoaștere internațională. Este această perspectivă prea distantă de Biserică pentru sensibilitatea unor colegi sau ierarhi ortodocși? Și dacă da, această diferență este poate unul dintre motivele pentru care ni se despart drumurile? Această situație era inevitabilă?

Acestea sunt întrebări care depășesc cu mult situația locală. Aici, la fața locului, este vorba de a nu rămâne blocați în dezamăgiri și – uneori – chiar jigniri. Nu va fi ușor în niciun caz. Vreau să încerc.

Sibiu, 11 August 2021